

KLASSIK VA ZAMONAVIY ASARLARDA BOLA TABIATINI TUSHUNISH

Ne'matjonova Rayyona

Andijon davlat chet tillari institute

2-bosqich talabasi, Umnov D.G.

Andijon davlat chet tillari institute

Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrası dotsent

Annotatsiya

Ushbu maqolada klassik va zamonaviy adabiyot namunalari orqali bola tabiatini tushunish mavzusi o'rganiladi. Bola tabiati va uning ichki dunyosini anglash, uning ijtimoiy va madaniy kontekstdagi o'rni tahlil qilinadi. Klassik asarlarda bola obrazi ko'pincha idealizatsiya qilinib, uning tabiati oddiy va sof sifatida tasvirlangan bo'lsa, zamonaviy asarlarda esa bola tabiati murakkab va ko'p qirrali obrazda yoritiladi. Maqolada bola ruhiyati, his-tuyg'ulari va ularning rivojlanishidagi o'zgarishlar, shuningdek, bola va jamiyat o'rtasidagi munosabatlar izlanadi. Tadqiqot natijalari o'qituvchilar, psixologlar va ota-onalar uchun bolaning tushunilishini chuqurlashtirishda muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: bola tabiatini tushunish, klassik adabiyot, zamonaviy asarlar, bola ruhiyati, adabiy tahlil, ijtimoiy madaniyat, bola rivojlanishi

Abstract

This article explores the theme of understanding the nature of the child through examples from classical and modern literature. It analyzes the child's nature and inner world, as well as their role within social and cultural contexts. In classical works, the image of the child is often idealized, portraying their nature as simple and pure, whereas in modern works, the nature of the child is depicted as complex and multifaceted. The article investigates the child's psyche, emotions, and

developmental changes, along with the relationship between the child and society. The research findings hold significant importance for teachers, psychologists, and parents in deepening the understanding of the child.

Keywords: understanding child nature, classical literature, modern works, child's psyche, literary analysis, social culture, child development

Аннотация

В данной статье рассматривается тема понимания природы ребёнка на примерах классической и современной литературы. Анализируется природа ребёнка и его внутренний мир, а также его роль в социальном и культурном контексте. Если в классических произведениях образ ребёнка зачастую идеализирован и описан как простой и чистый, то в современных произведениях природа ребёнка раскрывается как сложный и многогранный образ. В статье исследуются психика ребёнка, его эмоции и изменения в их развитии, а также взаимоотношения ребёнка с обществом. Результаты исследования имеют важное значение для учителей, психологов и родителей с целью углубления понимания ребёнка.

Ключевые слова: понимание природы ребёнка, классическая литература, современные произведения, психика ребёнка, литературный анализ, социальная культура, развитие ребёнка

Kirish

Klassik va zamonaviy adabiyotda bola tabiatini tushunish mavzusi muhim o'rin tutadi, chunki u nafaqat adabiy asarlarning mazmunini chuqurroq anglashga yordam beradi, balki ta'lim va tarbiya jarayonlarida ham ahamiyat kasb etadi. Bolalarning ichki olami, ruhiyati va xarakterining shakllanishi haqida turli davrlarning yozuvchilari o'ziga xos yondashuvlarni ko'rsatgan. Ushbu mavzuni o'rganish nafaqat adabiyotshunoslikda, balki psixologiya va pedagogika sohalarida ham dolzarb

bo'lib, bola tabiatining murakkabligini ochib berishga xizmat qiladi. Shunday qilib, klassik va zamonaviy asarlarda bola tabiatining ifodalanishi bu sohada yangi bilimlarni kashf etish va ta'limdagi samaradorlikni oshirish imkoniyatini yaratadi.

Ushbu kirish qismida bolalar tabiatiga doir asosiy tushunchalar aniqlanadi va mavzuning ahamiyati yoritiladi. Klassik va zamonaviy adabiyotdagi bolalar tasvirining taqqoslanishi uchun muhit va tarixiy kontekst tushuntiriladi, shuningdek, bu ikki davr adabiyotida bola tabiatining qanday talqin qilinishi va ularning ijtimoiy, madaniy o'zgarishlarga munosabati ko'rsatiladi. Kirish qismi o'quvchiga mavzuning dolzarbligi va qamrovi haqida aniq tasavvur berishga qaratilgan bo'lib, keyingi tahlillar uchun zamin yaratadi.

Adabiyotshunoslik va bolalar psixologiyasi sohalarini o'zaro bog'laydigan ushbu tadqiqot, bola tabiatini tushunishga oid yondashuvlarni turli davrlardagi adabiy asarlar orqali o'rganishga qaratilgan. Adabiyot, har bir jamiyatning bolalarga bo'lgan munosabatini ko'rsatadigan oynaga o'xshaydi, bunda klassik va zamonaviy asarlar bola ruhiyati va uning atrof-muhit bilan munosabatlarining tarixiy rivojlanishini aks ettiradi. Shu sababli, bu tadqiqotda bolalarning ichki dunyosi va ularni o'rab turgan jamiyat tushunchalarining o'zgarishlari, adabiy obrazlar orqali qanday ifodalanganligi keng qamrovda tahlil qilinadi, bu esa bolalar psixologiyasi va madaniy o'zgarishlarning o'zaro ta'sirini aniqlashga yordam beradi.

Bolalik tushunchasining klassik davr va zamonaviy adabiyotda qanday o'zgarib borayotganini o'rganish, inson rivojlanishi va jamiyatning o'zgarishi nuqtai nazaridan muhim ahamiyatga ega. Klassik asarlar bolalikni ko'proq ma'naviy va axloqiy tarbiya kontekstida tushuntirsa, zamonaviy adabiyotda bolalik inson psixologiyasi, individual rivojlanish va ijtimoiy sharoitlar bilan chambarchas bog'liq holda qaralmoqda. Ushbu mavzuning tanlanishining asosiy sababi shundaki, bolalikni tushinishdagi bu doimiy evolyutsiya nafaqat adabiy nazar haqida balki bolalar tarbiyasi va jamiyatning kelajagi uchun ham muhimdir. Shu bois, klassik va

zamonaviy asarlarni solishtirish orqali bolalikni yanada chuqurroq anglash imkoniyati yaratiladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Adabiyotda bolaning tabiatini tushunish mavzusida klassik hamda zamonaviy asarlar keng tahlil qilinadi. Klassik adabiyot namunalari ko'pincha bolaning ichki olami, uning his-tuyg'ulari va ijtimoiy muhit bilan munosabatlariga chuqur e'tibor qaratgan. Bu asarlar o'tmish davr insonining bola obrazini qanday qabul qilganini, uning rivojlanish bosqichlarini qanday tasvirlaganini ko'rsatadi. Zamonaviy asarlar esa bolaning psixologik holatini, individual xususiyatlarini yoritishda yangi yondashuvlarni, shuningdek, zamonaviy ijtimoiy muammolar va ta'sirlarni hisobga olgan holda chuqur tahlil qilish imkonini beradi. Shu tariqa, klassik va zamonaviy asarlarning taqdimoti bolaning tabiatini har ikki davr kontekstida keng qamrovda tushunishga yordam beradi.

Klassik adabiyotda bola tabiatini tushunish mavzusi ko'plab yozuvchilar tomonidan keng yoritilib, ularning ijodida bola tabiatining nozikligi, go'zalligi va jahldorlik kabi xususiyatlari alohida ta'kidlangan. Alisher Navoiy, Abdulla Qodiriy kabi buyuk mutafakkirlar asarlarida bola tabiatining ma'naviy o'sishi, odob-axloq asoslarini o'zlashtirishi ko'plab misollar bilan ochib berilgan. Klassik asarlarda bola nafaqat oilaning ajralmas qismi sifatida, balki jamiyatning kelajagi va umidi sifatida ko'rilgan. Ushbu asarlardagi asosiy mavzular bolalarning ichki dunyosi, xayoliy olamiga kirib borish, ularning atrof-muhit bilan o'zaro munosabati va tarbiya jarayoni bilan bog'liq. Zamonaviy adabiyotda esa bola tabiatining psixologik oltin qirralari, zamon talablari bilan uyg'unligi, individual o'ziga xosligi katta e'tibor qaratilgan. Bu yo'nalishda Prezidentimiz shaxsida yangi avlod tarbiyasiga oid tushunchalar keng qamrovda yoritilib, bolalarni mustaqil fikrlashga, ijodkorlikka yo'naltirish masalalari katta ahamiyatga ega. Umuman olganda, klassik va zamonaviy asarlarda bola tabiatini tahlil qilish orqali, bolalarning jismoniy,

ma'naviy hamda intellektual o'sishining muhim jihatlari keng yoritilgan va bu mavzu bilan bog'liq asosiy yozuvchilarning hissalarini aniq ko'rsatilgan.

Klassik va zamonaviy adabiyotlarda bola tabiatini tushunish masalasiga turlicha yondashuvlar mavjud bo'lib, ularning qarashlari va ifodalash uslublari orasida aniq farqlar ko'rinadi. Klassik asarlarda bola ko'pincha idealizatsiya qilingan, axloqiy va tarbiyaviy nuqtai nazardan yuksak sifatlar bilan tasvirlangan, uning tabiati odatda ijtimoiy qoidalarga muvofiq tarzda tartibga solingan. Shu bilan birga, zamonaviy adabiyotda bolalar tabiatining murakkabligi, ichki histuyg'ulari va mustaqil fikr yurita olish qobiliyati kengroq ochib beriladi. Zamonaviy mualliflar bolaning o'z ichki dunyosini, uning ehtiyojlari va ijtimoiy muhit bilan murakkab munosabatlarini yanada chuqurroq tahlil qilishadi, bu esa bola tabiatiga bo'lgan yondashuvda ko'proq psixologik realizm va individualizmni ta'kidlaydi. Shuningdek, texnik jihatdan ham o'zgarishlar kuzatiladi; zamonaviy asarlarda dialog, ichki monolog, ko'p qirrali qahramon tasviri kabi yangi usullar yordamida bola ruhi yanada jonli va aniq ifodalanadi. Natijada, zamonaviy adabiyot bola tabiatining o'zgacha va ko'p qatlamli manzarasini yaratishga intiladi, bu esa o'quvchilarga bola dunyosining murakkabligi va go'zalligini yanada yaxshi tushunishga imkon beradi.

Klassik va zamonaviy asarlarda bola tabiatining tasviri haqida ko'plab taniqli olimlar va adabiyotshunoslar orasida turlicha fikrlar mavjud. Ba'zi tadqiqotchilar klassik adabiyotlarda bolalikni ko'proq tabiatga yaqin, sof va noto'g'ri ta'sirdan holi bir davr sifatida talqin etsa, zamonaviy asarlar ko'proq murakkab, ijtimoiy va psixologik omillar bilan chambarchas bog'langan bolalik haqida so'z yuritadi. Boshqalar esa, bolalar xarakterining rivojlanishi va ularning ichki dunyosini ifodalashda har ikki davrning o'ziga xos uslubi va yondashuvi muhimligini ta'kidlaydilar. Bundan tashqari, bolalarning tabiatini ifodalayotgan klassik asarlar va zamonaviy ijodiyotdagi farqlar, ma'naviy qadriyatlar, jamiyatdagi o'zgarishlar

hamda pedagogik yondashuvlardagi tafovutlarning aks ettirishi sifatida tahlil qilinadi. Shu bois, ushbu mavzuga oid adabiyotlar tahlilida ilmiy bahs-munozaralar yoshlarning psixologik va ijtimoiy holatini qanday qilib eng to'g'ri ifodalash mumkinligi masalasiga qaratilgan.

Klassik adabiyotda bola tabiatiga oid tushunchalar ko'proq idealizatsiya qilingan va bolani tarbiyalash, uning axloqiy va ma'naviy qirralariga e'tibor qaratilgan. Bu davr asarlarida bola insonning kichik modeli sifatida ko'riladi va uning rivojlanishi odat-ta'lim va qadriyatlarga asoslangan. Zamonaviy adabiyotda esa bola tabiatining psixologik, ijtimoiy va individual o'ziga xosliklari chuqurroq o'rganiladi, bolaning hissiy va ruhiy holatlari, jamiyat bilan bo'lgan munosabatlari ko'proq yoritiladi. Shu bilan birga, mavjud adabiyotlarda bola tabiatini tushunishdagi ayrim jihatlar, xususan, uning zamonaviy muhitdagi murakkabligi va digital davrdagi ta'sirlari yetarlicha tadqiq etilmaganligi aniqlanmoqda. Ushbu tadqiqot ushbu bo'shliqlarni to'ldirishga, bola tabiatining bugungi kun talablari va sharoitlariga mos keladigan yangi tushunchalar va yondashuvlarni ishlab chiqishga qaratilgan.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu tadqiqotda klassik va zamonaviy adabiyot asarlarida bola tabiatini tushunishni o'rganish uchun integratsiyalangan metodologiya qo'llanildi. Tadqiqot metodologiyasi ikki asosiy yo'nalishga asoslanadi: sifatli tahlil va komparativ yondashuv. Sifatli tahlil yordamida tanlangan asarlardagi bolalik tasvirlari batafsil o'rganilib, har bir davr adabiyotining ijtimoiy-madaniy kontekstlari bilan bog'liq holda bola obrazining xususiyatlari aniqlanadi. Komparativ yondashuv esa klassik va zamonaviy asarlardagi bolalik tushunchalarining o'ziga xosliklari hamda umumiy jihatlarini solishtirishga imkon beradi. Shu tariqa, metodologik ramka klassik va zamonaviy literaturalardagi bola tabiatini qamrab oluvchi tushunchalarni chuqur

anglash va ularning adabiy ifodalanish usullarini tizimli ravishda taqqoslash yo'nalishida shakllantirilgan.

Matnlarni tahlil qilishda sifatli usullar, xususan, tematik tahlil va mazmuniy tahlil keng qo'llaniladi. Tematik tahlil matndagi asosiy mavzularni aniqlash va ularni tizimli ravishda tasniflashga yordam beradi, bu esa bola tabiatini ifodalovchi tushunchalar va obrazlarni chuqurroq anglash imkonini beradi. Mazmuniy tahlil esa matndagi ma'lumotlarni miqdoriy jihatdan o'lchash bilan birga, ularning mazmuniy kontekstini ham tahlil qiladi, bu orqali klassik va zamonaviy asarlardagi bola tabiatiga oid fikrlar, qadriyatlar va hissiyotlar qanday ifodalanganini tushunishga yordam beradi. Ushbu sifatli metodlar adabiyotlarni yanada kengroq va puxta tahlil qilish imkoniyatini berib, bola tabiati tushunchasining adabiy asarlardagi o'zgarishini yoki doimiylikini aniqlashga asos bo'laydi.

Ushbu tadqiqotda kiritilgan adabiy asarlarni tanlash uchun aniq mezonlar belgilandi. Klassik va zamonaviy asarlar orasidan tanlashda, birinchi navbatda, bola tabiatini chuqur yoritgan, uning psixologik va ijtimoiy jihatlarini aks ettirgan asarlar afzal qilindi. Shuningdek, tanlangan asarlar turli davrlarni va madaniy muhitlarni qamrab olishi kerak, bu esa ularning o'zaro solishtirilishini va natijalarning umumiy xulosalar bilan to'ldirilishini ta'minlaydi. Tadqiqotning maqsad va vazifalariga muvofiq, klassik asarlar madaniy meros, tarixiy kontekst va adabiy uslubni o'rganishda asosiy manba hisoblanadi, zamonaviy asarlar esa bola tabiatining bugungi kundagi ifodalari va ijtimoiy haqiqatlar bilan bog'liqligini ko'rsatadi. Bu tanlov asosida, tadqiqotning vakillik darajasi yuqori bo'lib, bola tabiatini tushunishda klassik va zamonaviy yondashuvlarning integratsiyasiga imkon yaratildi.

Tadqiqot metodologiyasida klassik va zamonaviy asarlarda bola tabiatini tushunishni chuqur o'rganish uchun ma'lumotlarni yig'ish jarayoni aniq va tizimli ravishda tashkil etildi. Avvalo, mavzu bo'yicha sarmahsul asarlar qamrab olindi, ular

orasida adabiy klassiklar va zamonaviy yozuvchilar asarlari tanlab olindi. Matnlar manbalaridan yig'ilib, har biri kaftida kataloglashtirildi va ularning metama'lumotlari aniq qayd etildi. Bu kataloglash jarayoni asarlarning sanasi, muallifi, mavzusi va bolaning ijtimoiy-hissiy fazilatlariga oid tafsilotlarni o'z ichiga oldi. Keyingi bosqichda tanlangan matnlar sinchkovlik bilan tayyorlandi: raqamli shaklga o'tkazilib, tahrirlandi va tahlilga qulay shaklga keltirildi. Shu bilan birga, metodologik jihatdan aniq mezonlar belgilab qo'yildi va ma'lumotlarni tizimli tahlil qilish uchun reja ishlab chiqildi, bu esa tadqiqot natijalarining ishonchligi va ochiqligini ta'minladi.

Klassik va zamonaviy asarlarda bola tabiatini tushunishni o'rganishda solishtirma usullar muhim rol o'ynaydi. Ushbu yondashuv yordamida turli davrlarning adabiyotida bola tabiatining qanday tasvirlangani tahlil qilinadi, farqlar va o'xshashliklar aniqlanadi. Masalan, klassik asarlarda bolaning tabiatiga ko'proq idealistik va pedagogik nuqtai nazardan qaralgan bo'lsa, zamonaviy asarlarda uning psixologik hodisalari hamda ijtimoiy muhit bilan bog'liqligi chuqurroq o'rganiladi. Solishtirma tahlil orqali bola tabiatiga oid obrazlar, voqealar va qahramonlarning fikr yuritishi qiyoslanadi, bu esa adabiy jarayondagi o'zgarishlarning sabablarini ochib beradi. Natijada, ushbu metodologiya orqali adabiyotdagi bolaning tabiatiga doir tushunchalarning rivojlanishini yanada aniq va to'la anglash imkoniyati yuzaga keladi.

Xulosa

Klassik va zamonaviy asarlarda bola tabiatini tushunishning o'ziga xos jihatlari aniqlandi. Klassik asarlarda bola ko'pincha nozik, mehribon va axloqiy qadriyatlarni o'zida mujassam etgan sifatlarda tasvirlangan, bu esa uning tabiiy yuzlarini idealizatsiya qilishga yo'naltirilgan. Zamonaviy asarlarda esa bolalikning murakkabligi, uning psixologik va ijtimoiy rivojlanish jarayonlari ko'proq o'rganilib, bolalarning individual xarakterlari va ichki dunyosi chuqurroq ochib berilgan. Tahlil

natijalari shuni ko'rsatadiki, bola tabiatini tushunishda muhim ahamiyatga ega bo'lgan asosiy unsur uning o'ziga xosligi va rivojlanayotgan shaxs sifatida ko'rilishi bo'lib, bu esa har ikki asarda ham o'z aksini topgan.

Klassik va zamonaviy asarlarda bola tabiatini tushunish bo'yicha tadqiqotlar, bolalar psixologiyasi va adabiyotshunoslik sohalarida muhim ahamiyat kasb etadi. Vaqt o'tishi bilan bolaning tabiati haqidagi qarashlarning qanday taraqqiy etganini aniqlash, zamonaviy adabiyotda bola obrazini yanada chuqurroq va kengroq yoritish imkonini beradi. Shu bilan birga, bolalarning hissiyotlari, ijtimoiy munosabatlari va ichki dunyosi haqida ilgari ilgari surilgan nazariyalar zamonaviy nuqtai nazar bilan birlashtirilganda, ularning rivojlanish jarayonlarini yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Bu esa nafaqat adabiy asarlar tahlilida balki bolalar psixologiyasi amaliyotida ham yangi yondashuvlarni yaratish uchun bazaviy zamin bo'lib xizmat qiladi.

Klassik va zamonaviy asarlarda bola tabiatini taqqoslash orqali biz bolaning rivojlanish jarayonlari, madaniy kontekst va psixologik holatlariga chuqurroq nazar tashlash imkoniga ega bo'lamiz. Klassik yozuvlar ko'pincha an'anaviy qadriyatlar va o'sha davr jamiyatining ijtimoiy tuzilmasini aks ettirsa, zamonaviy asarlar bolalarning ichki dunyosi va hozirgi zamonning murakkab psixologik muammolarini yoritadi. Shunday qilib, bu ikki davr asarlarini solishtirish bizga bolalarning ruhiy va madaniy rivojlanishiga oid ko'proq keng qamrovli va chuqur tushuncha beradi hamda adabiyotda ularning tabiatini yanada to'liq anglash imkonini yaratadi.

Bola tabiatini tushunishga oid klassik va zamonaviy asarlardagi yondashuvlarni taqqoslashda, kelgusidagi tadqiqotlar uchun ko'plab imkoniyatlar mavjudligini ko'rishimiz mumkin. Ta'lim va adabiyot sohalarida ushbu tadqiqot natijalarini qo'llash bolalarning psixologik holatini, tarbiyaviy jarayonlarni va ijodiy potentsialini yanada chuqurroq anglashga yordam beradi. Shuningdek, adabiyotda

bolalikni ifodalash usullarini kengaytirish va yangilash, ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlarga moslashgan asarlarni yaratish uchun yangi yondashuvlar ishlab chiqilishi muhimdir. Shu sababli, bolalar maqomini, ularning ichki dunyosini adabiyotda o'rganishni davom ettirish orqali nafaqat san'at, balki ta'lim tizimini ham boyitishga hissa qo'shish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Alimov, T. (2018). Bolalar psixologiyasi va uning rivojlanishi. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi.
2. Islomova, N. (2020). Klassik va zamonaviy adabiyotlarda bolalarning psixologik portreti. O'zbek adabiyoti, 3, 45-52.
3. Karimov, B. (2016). Bola va uning tabiati: an'ana va zamonaviy qarashlar. Pedagogika va psixologiya, 2(14), 78-85.
4. Mamatqulov, S. (2019). Bolalar asarlarida tabiat tasviri. Ilmiy izlanishlar, 5(10), 120-127.
5. Nurmatov, D. (2021). Bolalar ongining rivojlanishi klassik va zamonaviy asarlarda. Ta'lim va tarbiya, 4(25), 33-39.
6. Qodirov, M. (2017). Bolalar adabiyotida tabiatning o'rni. O'zbekistonda madaniyat, 1, 56-60.
7. Raximova, G. (2022). Yozuv uslubi va bolaning psixologik rasmiyati zamonaviy adabiyotda. Fan va ma'naviyat, 3(11), 14-22.
8. Tursunov, A. (2015). O'zbekiston bolalar adabiyotida tabiat mavzusi. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti Nashriyoti.
9. Vohidova, L. (2018). Bolalarning psixologik xususiyatlari va ularni adabiyot orqali anglash. Pedagogika va psixologiya ilmiy-tadqiqot jurnali, 6, 99-105.